

בין השאר העירו או החוקרים הללו את החברה המזרחנית על המצב המדאיג של חורבות בתי הכנסת העתיקים בארץ-ישראל, המצריך לפי דעתם, חקירה תכופה של השרידים הללו. כתוצאה מהדו"ח הזה נגשה החברה הנ"ל בשנת 1905 לחפירת בתי הכנסת על ידי ה"ה הילר, ווטצינגר וקהל⁽²⁾.

בין שאר הדברים מוסרים תירש והולשר את הידיעה דלקמן:
ליד שייך אבריק ראינו מספר של קברים יהודיים, שאחד מהם נפתח זה לא מכבר. ציוריו הגסים במקצת וכן אופי הכתב מראים על התקופה הרומית. לפי הכתובת היה הקבר של

„בנימין בר יצחק רבן תורה“⁽³⁾.

מלבד העובדה כשהיא לעצמה, חשוב בידיעה שנמסרה על ידם נוסח הכתובת וביחוד התואר „רבן תורה“ הנזכר כאן בפעם הראשונה באפיגראפיה היהודית. ביחס לתואר זה העירני ידידי הר"ש ליברמן על פיסקה בירושלמי חגיגה, ע"ג, ע"ב: „אחר הציץ וקיצץ בנטיעות. מני אחר? אלישע בן אבויה שהיה הורג רבי תורה.“ כנראה שבירושלמי מופיע התואר הזה בלשון רבים, והיחיד הוא „רבן תורה“. כתואר דומה לזה, ויתכן שבמדרגה פחותה ממנו, יש לראות את הביטוי שבירושלמי ברכות ב', ע"ד: „כדי שישמעו חבירי תורה. ומה היו חבירי אומרים“ וכו' (ראה ליברמן, „תיקוני ירושלמי“, תרביץ שנה ב', ע' 106).

(2) כפי שספר לי המנוח מר ג'ימס סימון בראשית שנת 1931 נתן הוא את האמצעים, שנדרשו לחקירה זו לחברה המזרחנית הגרמנית.
(3) שם, ע' 14 ואילך.

שם קדמון למדבר סוריה *

מאת ח. א. ג'ינוברג

בקיץ שנת 1935 (נחחדש ל"א) שאין המזמור העשרים ותשעה שבספר תהילים א"א המנון כנעני צפוני עתיק שהוכשר לעבודת ישראל על ידי שהוטת מן הבעל⁽²⁾. דעה זו מתאוששת בידי והולכת בראיות חדשות שייכאל⁽¹⁾,

(1) כתבי אוגריט, ע' 129 ואילך; (1935) *Atti del XIX Congr. degli Orientalisti* Roma, 1938, pp. 472-6.

(2) T. H. Gaster רואה להכריז בכתבי-עת שונים שקדם לי בכך על ידי שכתב ב-13, n. 382, *Folklore* 1933, (ואני מעתיק על פי הבאת גאסטר ב-1, n. 24, *Iraq* 1937, שאין פולקלור עצמו נמצא לי): 'several of the Old Testament Psalms (notably Ps. XXIX)'

(* המאמר נדפס בלי שנויים על אחריותו של המחבר בלבד. המ ע ר כ ת .

אם אזכה, במחקר מקיף על מורשת כנען בשיר העברי³). ואחת מהן אני מביא כאן. אף הקורא את דבריי הראשונים⁴ ייווכח כי דבר אין למדבר קדש, שאינו מזדמן אלא בתה' כ"ט, ח' — בצד לבנון ושריון — ופעם אחת בכתבי אוגרית⁵, עם הנווה קדש (ברנע) הנזכר בתורה ובספרי יהושע ושופטים פעמים הרבה, אבל אצל מדבר צן ומדבר פארן בלבד⁶). לשעבר נסתפקתי בהעתקתו מקצה גבול אדום לארץ סוריה, ולקבוע את מקומו בצמצום לא יכולתי. אך זה שנה ויותר נראה לי שנתפרש לי אף הסתום הזה. מדבר קדש, שהוא היחידי הנקוב בשם בכתבי אוגרית, וצף ועולה שוב במזמורנו, רחוק להניח שאינו אלא ערבה מקומית הקרויה על שם העיר הקרובה⁷). ואפילו אפשר להעלות על הדעת שכך, להסיק שכך אי-אפשר; לפי שבסביבות קדש שבסוריה אין כל מדבר. אם כן, מדבר קדש מהו? על שאלה זו משיב הפרק כ"ט שבתהלים תשובה ברורה כל צורכה. מזמור זה מצייר את מסע אלהים בסערה. הסערה עולה מ"מים רבים" — הכוונה כאן לים הגדול — פס' 3, ומתקדמת מזרחה, לצד היבשה, עד הלבנון, פס' 5, ומלבנון לשריון, פס' 6, ומשריון ל"מדבר" סחם, פס' 8 א, המזדהה ב"מדבר קדש", פס' 8 ב. נמצא, מדבר קדש (א) שווה במעלה לים התיכון ולרוכסי לבנון ומול-לבנון, (ב) ונתון למזרחו של רוכס מול-לבנון. איהו מדבר שהוא גדול עד כדי לידמות לים הגדול וללבנון ולשריון, וגדול וחשוב כדי לזכור בכתבי אוגרית ובמזמור כ"ט, וסמוך לסוריה כדי לזכור בשני מקומות סוריים אלו, ונתון למזרחו של-שריון? הוי אומר מדבר סוריה: הוא ולא אחר.

which were originally "Adad-hymns" were retained in the Israelitic cultus long after the god had become spiritualized' שים לב (א) שאין כאן זכר למוצא צפוני, (ב) שאין כאן אלא אמירה בלא ראייה. אם בואת יש מקום קדימה לכתביי — כטעמו. (3) ראה לפי שעה JBL 1937, IV (בראש העמוד).

(4) ראה הערה 1 לעיל.

(5) שנכתבו בקצה צפון סוריה ובזמן שעדיין לא הוסב שמה של עין-משפט ל-קדש (ברנע) (עי' ברא' י"ד, ז').

(6) כתב ש. ד. גויטיין ב-ציון תרצ"ח, ע' 101, הע' 13: "אם ת. א. גינזברג חושב... שמצא הוכחה שמזמור תהלים כ"ט הוא גלגול של המנון טורי, הרי רב כי ניים אמר הכי... קדש' יש כידוע גם בסוריה, אך, 'מדבר' רומז מפורש לקדש שבדרום, לקדש של משה". על כוונתך לא אני כי ניים בכתבי, ואיפכא מיסתברא: נוה ששמו (בתקופה מאוחרת — עי' בהערה הקודמת) קדש יש כידוע אף בדרום, ואילו מדבר — כל המוצא לי מדבר ששמו קדש בסביבות "קדש שבדרום, קדש של משה" — לאפקי קדש שבדמיון החכמים המנגיבים במדרש כתבי אוגרית — מובילנא מאניה אבתריה לבי מסותא.

(7) דוגמת מדבר דמשק, מ"א י"ט, ט"ו; מ' קדמות, דב' ב', כ"ב; מ' בית און, יהוש' י"ח, י"ב; מ' תקוע, הדי"ב כ', כ', מקבים א' ט', ל"ג; מ' זיף, ש"א כ"ג ואילך, שם כ"ו, ב'.